

# De Heraut

van de

## Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 23 Juni 1891 (Staatsblad No. 124)

Zondag 1 September 1912. No. 1809.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de gebouwen veronden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertentieaanvragen aan de ADMINISTRATIE Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het vorderende buitenland en Ned.-Indië per jaar f 8 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangegonnen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. Advertenties: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.20. Aanvragen en vermelding van liddegenen f —13 per regel.

### Opwaast tot een heiligen Tempel.

Op welken het gehele gebouw, bekwaamelijk samengevoegd zijnde, opwaast tot eenen heiligen tempel in den Heere; op welken ook hij mede gebouwd wordt tot een woonstede Gods in den Geest.

Op de onderscheiden beteekenissen van wat uit een wortel opwaast, en van wat door den mensch opgebouwd wordt, kan niet scherp genoeg gelet; vooral niet, zoo beide uitdrukkingen van de Kerk van Christus gezegd worden. Wordt bedoeld op wat van zelf de Kerk doet *wassen*, dan wordt de Kerk voorgesteld als een *Lichaam*. Wordt daarentegen niet van *opwassen*, maar van *opbouwen* gesproken, dan verschijnt de Kerk in het beeld van een *heiligen Tempel*.

Is er sprake van het *Lichaam*, dan heeft dit Lichaam in Christus zijn Hoofd, en in de uitverkorenen zijn ledematen. Treedt daarentegen het beeld van den *Tempel* op den voorgrond, dan is Christus de „uiterste Hoeksteen“, en zijn de uitverkorenen de „levende steenen“, die op dien Hoeksteen worden gebouwd.

De beide apostelen, die zich in 't bijzonder met de uitteekening van de gemeenschap der geloovigen bezigielden, bespreken dit beeld van den Tempel uitvoerig, en beide ontleenen het aan Jesaja 28: 16, of wilt ge, aan Psalm 118: 22. Natuurlijk, ook Petrus erkeert dat de geloovigen als nieuwgeboren kinderkeus *gewassen* zijn, maar hij voegt er aanstonds aan toe, dat ze juist door die geboorte uit God gekomen zijn tot Christus, en dan noemt hij Christus „een levende steen“, van de menschen wel verworpen, maar bij God uitverkoren en dierbaar, en op dien uitersten Hoeksteen, zoo roept de apostel den geloovigen toe, moet ook hij als levende steenen gebouwd worden tot een geestelijk huis, om in dit geestelijk huis, of in dien heiligen Tempel, als een geestelijk priesterdom „geestelijke offeranden op te offeren, die God aangenaam zijn door Christus“. Zoo heeten de geloovigen de *éene* *Maak* het *Lichaam*, een ander maal het *heilige Tempel*. Steeds worden de ware geloovigen van twee kanten bezien, eenzijdig zooals ze in Christus geworteld zijn en uit dien wortel tot zijn Lichaam of zijn volk opwassen, en anderzijds zooals ze in Christus gegrond zijn en op Christus als den uitersten Hoeksteen worden opgebouwd. Altoos weer wat Paulus saamvatte in de korte uitdrukking: *Geworteld en Gegrond*.

Doch juist in verband hiermee is het opmerkelijk, hoerzeer er nadruk gelegd wordt op het innig verband van die beide opvattingen; een verband dat wel niet sterker kon uitkomen, dan doordien de apostel (oppervlakkig zou men schier zeggen, geheel averechts) toch van een *bouwen* bij het *Lichaam* spreekt, en omgekeerd, van een *wassen* bij den Tempel.

Immers in Ef. 4: 12 lezen we: „tot opbouw van het Lichaam van Christus; en in Efeze 2: 21: „Op welken het gehele gebouw opwaast tot een heiligen Tempel in den Heere“. Juist dus het omgekeerde van wat ge zoudt verwacht hebben. Hierbij nu aan verschrijving te denken, zou aan het heilige karakter der Schrift te kort doen. Daarvan kan geen sprake zijn. En stellig komen we den rechten zin van deze uitdrukkingen naderbij, zoo we in dit uitwischen van de voor de hand liggende uitdrukkingen het nauwe verband zien aangeduid, dat tusschen hetgeen *Christus* doet opdat het Lichaam zou *wassen*, en tusschen hetgeen de *geloovigen* doen om den Tempel te *bouwen*, noot mag worden gemist.

Diepgrijpend doet de apostel dit verband tusschen hetgeen Christus doet en de geloovigen moeten doen, in wat er vlak op volgt, spreken. Daar toch zegt hij: Het gehele gebouw moet opwassen tot een heiligen Tempel in den Heere, maar zoo, „dat ook hij zelve medegebouwd wordt tot een woonstede Gods in den Geest.“

Er moet een heilige Tempel zijn, en die Tempel moet gebouwd worden; maar in dien heiligen Tempel moet hij worden ingebouwd, niet uitwendig, doch geestelijk inwendig, zóó dat de H. Geest u vervult, en dat door den Heiligen Geest God zelf in u woont.

Er is en blijft dus altoos tweeërlei: Wat God door Christus doet, en wat de geloovigen doen in Christus, maar al moet op het onderscheid tusschen deze werking van Gods zij en tusschen de werking van onze zijde steeds scherp gelet, toch vloeien in den Geest beide werkingen weer inéén. Immers

wij als geloovigen kunnen niet bouwen, of de H. Geest zelf moet in ons innerlijk werken om hietoe bekwamen, er ons toe verwekken, en het ons doen gelukken. Een innig verband, ook daarin zich uitsprekend, dat we en zelf bouwen en zelf gebouwd worden. In het zichtbare dragen we de steenen voor den bouw van Gods heiligen Tempel aan en voegen ze in het cement der liefde saam. Maar ook anderzijds zijn wij zelve de „levende steenen“ die de Heere laat aandragen en saamvoegen om de muren van zijn Tempel te doen rijzen.

Een mystiek, zoo diep gaande, dat ten slotte zelfs ons bidden niet ons bidden meer is, maar dat de Heilige Geest voor ons en in ons bidt met onuitsprekelijke verzuchtingen.

Toch ontzinkt de ziel aan die hooggespannen eenheid van het eigen werk met het werk des Heeren zoo gedurig, en dan loopt ons ons-hechten aan Jezus weer uit of op de beneveling eener doelmystiek of op de valsche zelfvoldoening in werkelijkheid. Telkens weer het één of het ander. Of het wachten op gewaarwordingen en aandoeelingen, die ons onze ziel in Jezus doen verliezen, maar het zelf bouwen aan den heiligen Tempel doen vergeten, of wel het altoos niet pasloed en meelsnoer in de weer zijn, om onze staketsels op te zetten, maar zonder dat de ziel een woonstede Gods in den Geest wordt.

Dan worden het twee paden, waarlangs de Christenen wandelen. Het ééne pad dat zich al spoedig in de nevelen der mystiek verheft en verliest, en het andere dat uit het gelijkvloersche niet uitkomt. Dan laat de één den Heere werken en doet zelf niets, terwijl de ander, steeds volijverig, geen tijd overhoudt voor de stille oogeblikken waarin zijn Heere tot zijn ziel zou komen. En zoo komt er van het bouwen van den heiligen Tempel niets. Dan krijgt men offeranden, maar zonder Tempel, of een hoog opgetrokken Tempel, maar zonder een geestelijk priesterdom en zonder de geestelijke offerande.

Het volzalige van wat hiernaamaals komt, zal juist daarin bestaan, dat in het Vaderhuis daarboven die innerlijke tweespalt niet meer kwelen zal. Gods werken in ons en ons nooit anders bezighen dan voor de eere onzes Gods, zal dan in heilige eenheid de ééne ademtucht van ons leven zijn. Er zal in het nieuw Jerusalem geen tempel meer zijn, omdat 's Heeren volk zelf de tempel zal wezen, waaruit lofzang en aanbidding opklimt.

Maar juist daarom moet, naast en met het beeld van het Lichaam en van het Volk, ook dat derde beeld van den *heiligen Tempel*, Gods Kerk op aarde steeds meer toespreken.

Wie nog het onderpand van zijn zaligheid mist, staat nog in den Voorhof. Hij daarentegen, die in de verkiezing zijns Gods van zijn saligheid verzekerd is, kent van die ure af maar één levensdrang, den drang om zijn God te dienen, te loven, te aanbidden en te verheerlijken. En dit nu drukt juist 't beeld van den heiligen Tempel uit. Tot aan uw sterven toe priesters en priesters in het Huis uws Heeren, en Hem in zijn Tempel elken morgen en elken avond opdragende een geestelijke offerande in de vrucht van heel uw leven.

DR. A. K.

### Verenigingsleven.

WAT DE ZENDING DOET.

XVI.

Voortnemens zijde, den arbeid van de zending der Geref. Kerken later afzonderlijk te bespreken, en dan ook een woord te wijden aan de R.-K. zending, kunnen we thans onze artikelenreeks voorloopig gaan besluiten. Maar dat kan niet geschieden, zonder dat we nog even vluchtigjes enkele corporaties de revue hebben laten passeeren.

Vooreerst noemen wij den *Christelijken Militairen-Bond voor Oost- en West-Indië*, die gevestigd te Amsterdam, afdelingen heeft te Amsterdam, 's-Gravenhage en Groningen, en welke militairen-technien gevestigd zijn te Meester Cornelis, Baltazar, Tjiamah, Padang, Magelang, Batavia, Ambarawa, Salatiga, Solo, Malang, Kota Radja, Soerabaja, Semarang en Caracao.

Het *Genootschap voor In- en Uitwendige Zending* te Batavia, dagteekende uit het midden der vorige eeuw, stichtte veel nut, kwam daarna tot insinking, maar gezakte de laatste jaren weer tot bloei. Het genootschap werkt tegenwoordig op twee plaatsen in Batavia en heeft daar niet te miakenen succes op zijn arbeid. Het *Leger der Heil*, sedert 1894 op Java werkzaam, heeft vooral Midden-Java tot arbeidsveld en heeft zijn hoofdkwartier te Semarang. Dat hoofdkwartier is verantwoordelijk schuldig

aan het internationaal hoofdkwartier te Londen. Over 1908 bedroeg het budget f 96,000 (incl. regeringsubsidies), welke som geheel in Indië werd opgebracht. Nederland droeg f 12,500 daaraan bij, zijnde de helft der opbrengst van de zelfverloocheningsschik hier te lande.

De *Indische Kerk* omvat Europeesche en gevestigde Inlandsche Christengemeenten. Wat de eersten aangaat, zijn er op Java en Madoera 19 kerkelijke afdelingen met 25 predikanten, op de Buitenbestittingen 15 afdelingen met 16 predikanten. De protestantsche Europeanen zijn resp. 43,900 en 10,650 in aantal, in ronde getallen uitgezonderd.

Gevestigde inlandsche Christengemeenten vinden we op Java en Madoera met 8, Samatra met 1, de Minabassa met 11, de Ambonsche eilanden en Banda met 10, Ternate en Bajau met 2, de Zuid-Wester, Zuid-Ooster- en Aroelands met 4, en Timor en Roti ook met 4 afdelingen. Schakelt men de Minabassa, wegens haar verband met het N. Z.-G. uit, dan bedragen dus de afdelingen: op Java en Madoera 8, Samatra 1 en de Molukken 20, samen 29. Het aantal protestantsche inlanders en met hen gelijkgestelden beloopt, volgens de laatste ons ter beschikking staande opgaven, in ronde cijfers, resp. 4900, 2600 en 97,750. Het aantal der lidmaten is natuurlijk veel geringer, volgens latere oudere gegevens n. resp. 2570, 1300 en 33,100.

De *Kolonie Pangoengem* werd gesticht door Mev. M. Jaars, die de voorbereiding voor haar arbeid genoot te Pail, waar zij van 1893 tot 1903 bij haar ouders woonde. Haar vader was daar rustend zending van de Doopsgezinde Zendingvereeniging. De bedoeling van de kolonie, welke naam wil zeggen „toevluchtsoord“, is, te zijn een toevluchtsoord voor sociaal-vooruitgang, die daar tevens gewonen worden op Hem, die een veilige toevlucht is in leven en in sterven. Einde 1908 is de kolonie overgegaan aan de zending der Zevendagsadvestisten, die daar in denzelfde geest voortzet. Tal van nagenoeg verongelukt komen in de kolonie weer terug tot een maatschappelijk gelukkig levenstonstand, en bovendien worden er meerdere gewonen voor het Christelijk geloof.

*Bethanie* te Soekaboeni, voegert een filiaal van de inrichting van den heer Van der Stuur te Magelang, is nu een zelfstandige inrichting met hetzelfde doel. Het is een tehuis voor meisjes, die er een goede opvoeding ontvangen, opdat ze later in haar onderhoud zullen kunnen voorzien.

Onder de arme Indo-Europeanen te Batavia werkt de *Vereeniging „Dorcas“*, die de armoede der menschen tracht te lenigen, in de eerste plaats door werk, hoofdzakelijk naaiwerk, te verschaffen, maar ook geldelijke ondersteuning en levensmiddelen verstrekt, terwijl tevens geacht wordt, invloed te oefenen op de opvoeding van kinderen, welke overigens voor zooveel mogelijk ook wel door de vereeniging zelf ter hand genomen wordt in haar speciaal daarvoor bestemd kinderhuis.

De *Nederlandsche Vrouwenbond terverhooring van het zedelijk bewustzijn* heeft een afdeling in Oost-Indië en een in West-Indië. De eerste heeft een pension te Batavia, bedoeld als een tehuis voor werkende jonge vrouwen, en boogt de oprichting van een gelijksoortige inrichting in Bandoeng, waar haar een stuk grond te dien einde geschonken werd. De andere afdeling heeft in de West, waar het zedelijk leven niet hoog staat, een ruim arbeidsveld. Men streeft daar ook naar de inrichting van een eigen tehuis, dat als centrum kan dienen voor de afdeling, die haar taak vol ijver volvoert. Ook wordt gestreefd naar de oprichting van een bond, die in den kring der mannen met hetzelfde doel arbeiden kunnen.

Wat we zoo in de West zijn terecht gekomen, besluiten we ons overzichten — althans, gelijk gezegd, voorloopig — met den naam te noemen van een buitenlandsche zending, welke in West-Indië werkt, namelijk die van de *Wesleyan Methodist Missionary Society*, in 1814 oprichter en gevestigd te Londen, welke corporatie op St. Eustatius en St. Martin arbeid en daar resp. 1 en 2 zendingen heeft. De gemeenten dezer missie onderhouden zichzelf met hulp van gouvernementssubsidies. De gemeenteleden (zonder de kinderen) zijn resp. 700 en 1720 in aantal. Het aantal schoolkinderen vinden we voor St. Martin met 73 opgegeven.

### Officieele Berichten.

Door de classis Franeker der Geref. Kerken is praeparatoir geëxamineerd en met algemeene stemmen tot het predikambit toegelaten de heer R. Huitma, candidaat aan de Theol. School.

Kort verslag van de vergadering der classis Leiden, 8 Aug. 1912.

Na opening der vergadering door Dr. Koers met het lezen van Gods Woord en gebed, neemt Dr. Rietberg het praesidium over.

De notulen worden gelezen en goedgekeurd. Praeparatoir examen van den heer S. C. de Graaf van Leiden. Na eene predikatie over Coloss. 1: 19, onderzoekt Dr. Rudolph in exegese Oude Test. over Ps. 51; De. Impetus in exegese Nieuwe Test. over Matth. 23; De. Kouwenhoven in dogmatiek. Met algemeene stemmen wordt de heer De Graaf beroepbaar gesteld in de Geref. kerken; waarvan de praeses hem met enkele woorden in kennis stelt, en de vergadering zigt hem toe Pa. 134 vs. 3.

Ingekomen eene dankbetuiging van de Provinc. Synode van Noord-Brabant en Limburg, als-

mede van de broeders te Roosendaal voor den steun, hun door prediking verleend. Nieuwe steun wordt toegesegd.

Mededeeling van de Particuliere Synode van Zuid-Holland (Noord ged.), dat zij adviseert om binnen de classis te komen tot eene organisatie ter ondersteuning van verschillende ongelukkigen.

De classis benoemt voor deze zaak Dr. Woudstra en twee diakenen, aan te wijzen voor Haezwoode en Koudekerk.

De deputaten voor emer. pred. enz. hebben ingediend hunne rekening over het vorige en hunne begroting voor het komende boekjaar. Beide worden goedgekeurd.

De zittingen van Dr. A. Roorda van Brede, beroepen naar Leiden, worden in orde bevonden.

De kerkenraad van Leiden, vernomen hebbende, dat nog zooveel doofstomme kinderen van Geref. huize in neutrale inrichtingen verpleegd worden, noodigt de classis uit te onderzoeken, of dit ook geldt kinderen uit de kerken binnen deze classis. De kerken worden opgewekt daarop acht te geven.

De kerkenraad van Hillegom brengt over het verzoek namens de broeders en zusters te Lisse, om aldaar de Geref. kerk tot openbaring te brengen.

Na elnigste bespreking wordt een voorstel omtrent deze zaak met algemeene stemmen aangenomen.

De deputaten in zake evangelisatie rapporteren, dat in zake Oegstgeest voortgeardheid wordt.

Als deputaat voor de zending wordt geconstitueerd Dr. Woudstra; en Dr. Booms benoemd tot deputaat voor de evangelisatie.

De boeken der quæstionen worden nagelien en in orde bevonden.

Bij de roudvraag naar art. 41 D.K. wordt aan twee kerken advies gegeven in voorkomende aangelegenheden.

Roepende kerck Sassenheim.

De praeses sluit de vergadering, en gaat voor in dankzegging.

Names de classis voor.,  
H. J. KOUWENHOVEN Dz.

### Buitenland.

Duitsland. De Berlijners en de Keulenaars. (II)

Het moet tot een strijd komen tusschen de mannen die de richting van Berlijn en hen die de richting van Keulen volgden. De Berlijnsche vakvereenigingen groeiden niet; de „Chr. Gewerkschaften“ namen in bloei en ledental toe. De Berlijners klaagden toen de Keulenaars bij den paus aan, dat hun interconfessioneel standpunt voor de Roomsche kerk gevaarlijk was, terwijl zij er op wisten dat hunne onafhankelijke houding verzet tegen de hiërarchie moest heeten. De strijd werd zoo bitter, dat tegen het einde van 1910 de Pruisische bisschoppen de Berlijners verboden de Christelijke werkliedenvereenigingen te verketteren en van de Keulenaars verlangden, dat zij het sward in de scheede zouden steken. Maar de Berlijners gaven toch hun pleit niet op. De aartsbischof van Keulen, Fischer, kwam in Nov. 1910 van Rome terug en liet toen een herderlijk schrijven van alle kansels voorlezen, waarin te kennen werd gegeven dat de paus hem bevestigd verklaard had, dat hij neutraal tegenover beide richtingen stond, en er niet aan dacht de Christelijke werkliedenvereenigingen te veroorzaken. In het begin van dit jaar gaven ook de bisschoppen van Paderborn en Hildesheim hun vrouwen in de Chr. werkliedenvereenigingen te kennen.

Maar door de Berlijners werd opnieuw bij den paus geseerd. Er verscheen een werke, getiteld „de waarheid over den strijd aangaande de werkliedenvereenigingen der Duitse Katholiken“, waarin het streven van de Chr. werkliedenvereenigingen veracht gemaakt werd. Op Pinksteren hielden de Berlijnsche vakvereenigingen haar jaarvergadering. Zij hadden haren voorzitter tevoren met een St. Pieterspenning en een adres van hulde naar den paus geroemden en in dit adres stond de klacht, dat zij bestreden werden door hen „die leerden dat het streven naar verbetering van loon en arbeidsvoorwaarden als een zuiver maatschappelijke zaak met den goddiens: niets uitstaande heeft en dat daarom die organisaties welke dit streven volgden, als zoodaanig aan de jurisdictie van de kerk niet onderworpen waren“. Daarmede waren natuurlijk de Christelijke werkliedenvereenigingen bedoeld. Aan de Berlijnsche vakvereenigingen stond de paus dan ook een sympathiek telegram terwijl de leden der Christelijke werkliedenvereeniging vermaand werden „niet alleen in het private leven, maar ook in het optreden naar buiten, de lesrigen en werken van den Heiligen Stoel getrouw te volgen, vooral die welke in de encyclicke *forum novarum* waren neergelegd“.

Dit was duidelijk genoeg, maar nog duidelijker klonken de woorden van den paus tot den voorzitter der Berlijnsche deputatie. Daarbij verklaarde deze, dat hij het streven der Berlijners goedkeurde. „Den anderen kan ik niet bijvalven; ik veroordeel hen niet, want het is niet mijne zaak te veroordeelen, maar hunne beginselen, die verkeerd zijn, kan ik niet goedkeuren“. „Wanneer de maatschappelijke zijde van het leven van den godsdienst gescheiden wordt, zoodat de religie niet den geheelen mensch en de geheele organisatie doordringt, dan kunnen de verderfelijke gevolgen niet uitblijven“. „Het gezegde, dat de afzonderlijke leden aan het gezag der kerk onderworpen zijn, maar niet de

organisatie als zoodanig, is geheel verkeerd, onhoudbaar en ondenkbaar. De kerk heeft ook over de organisaties te gebieden“.

Men moest hierbij in aanmerking nemen, welke betekenis in den laatste tijd de Christelijke werkliedenvereenigingen voor het maatschappelijke en staatkundige leven gekregen hebben. Bij de verkiezingen voor den Rijksdag in Januari, die aan de rooden 110 leden in deze vergadering bezorgden, hebben zij de kiesdistricten van Bochum en Duisburg aan de sociaal-democraten ontrukkt, ten bate van de nationaal-liberalen en van het centrum, waardoor zij bevestigden dat zij op het gebied van de politiek neutraal zijn. Daarbij komt, dat door de Christelijke werkliedenvereeniging de werktaking in het Ruhrgebied mislukte; het plan om de staking der mijnwerkers in Engeland ook in Duitschland over te brengen, kon niet worden uitgevoerd en daardoor werd het land een onwaardeerbare dienst bewezen. Nog ligt de schitterende manier, waarop de sociaal-democratische vertegenwoordigers der mijnwerkers door de leiders der Chr. werkliedenvereenigingen in den Rijksdag werden te woord gestaan en terechtgewezen, versch in het geheugen. Dat de organisatie der Chr. werklieden — door de sociaal-democraten en de linkerszijde, die met hen in bond ging, gloeiend gehaat, en door anderen met blijdschap begroet, omdat van haar verwacht wordt dat zij een begin maken sal om de arbeiders weder voor het vaderland en den Godsdienst te winnen, — door den paus bestreden en daardoor wellicht in hare verdere ontwikkeling gekoekt werd, moet wel groot opzien wekken. De sociaal-democraten juichten!

Doch de leiders der Chr. Vereenigingen lieten zich door niets uit het veld slaan. Zij verklaarden dat zij vasthielden aan „de samenwerking van Roomschen en Evangelischen op maatschappelijk gebied met eerbiediging van leders Godsdienstige overtuiging“. Ja, zij besloten niet uit den weg te gaan voor een pauselijk verbod. Hun organisatie noemden zij een levende werkelijkheid. „De leden der Chr. vereenigingen hebben meer dan 30 miljoen mark bijeengebracht; zij bezitten een vermogen van 7 miljoen; zij hebben tegenover hunne 360,000 leden dagelijksche verplichtingen. Zij hebben rond duizend tariefvereenkomsten gesloten. Zij staan en vallen met de nationale toekomstige ontwikkeling van ons vaderland“, aldus verklaarden zij.

Dit optreden heeft uitwerking gehad. Bijna negentienden van de Roomsche pers nam het voor de Chr. werkliedenvereenigingen op. De Rijkskanselier werd ook in de zaak gemoeid en de *Deutsch-Evangelische Korrespondenz* deelde mede, dat zij uit goede bron vernomen heeft, dat de Pruisische regering aan het Vaticaan te kennen gaf, dat wanneer de paus de Christelijke werkliedenvereenigingen verbodt of veroordeelt, aanstonds het Pruisische gezantschap zou opgeheven worden. Wat daarvan waar is, zal wel nooit bekend worden. Maar op de een of andere manier zal de Pruisische regering wel ingegrepen hebben. Men roept nu: „de Christelijke werkliedenvereenigingen kunnen zonder de bescherming van de Pruisische regering niet meer bestaan“. Het is te verstaan dat een regering, die dadelijk ervaren heeft welk een kracht ten goede de Christische Gewerkschaften waren op een ogenblik toen de werktaking in de steenkolenmijnen van uit Engeland ook in Duitschland een staking van mijnwerkers ten gevolge had, het den paus kwalijk neemt, dat hij de ontwikkeling der vereeniging moeilijkheden in den weg stelt.

Engeland. De kerk en de sociale goeden. Brotherhood societies. Ritualistische neigingen.

In de laatste 12 maanden is het nationale leven van Engeland zeer geschokt geworden door groote werktakingen, die elkander na korte tusschenpoelen opvolgden. Evenals ten onzent is men in kerkelijke kringen bet niet eens over de beoordeeling van de vraag, welke de roeping van de kerk des Heeren ten opzichte van den maatschappelijken strijd is. Dit is zeker, dat sociale vraagstukken op vercheeldende kerkelijke vergaderingen behandeld werden; zoowel op het officieus kerkelijke congres der Anglicaansche Kerk, als op vergaderingen van vrije kerken. Een woord werd gesproken door een leider van werklieden Ramsay MacDonald op een mannenvergadering in verband met de algemeene vergadering der Vereenigde Vrije kerk van Schotland. Hij zeide, dat de kerk de ziel en het geweten der natie is, die zich geopenoemd moet achten de begrielsen van waarheid en gerechtigheid te verdedigen. Hij verlangde niet dat de predikant zóó predikte, alsof hij in het parlement of op eene partijvergadering het woord voerde. Eene kerk waarin het zóó toeging, zou hij verlaten, want hij meende dat hij daarvoor meer bekwaam was als een predikant. Hij verwachtte van de kerk, dat zij zijn gemoeid zou reinigen en hem zou zoeken te brengen tot een geloofsvertrouwen, waardoor ook de donkerste dag verlicht werd. De Anglicaansche aartsbischof van Canterbury beval der gemeente naar aanleiding van een uitgebroken werktaking het volgende gebed aan: „O God, die ons aller Vader zijt en Die alleen alle menschen eeu van zin maken kunt, wij bidden U in deze dagen van strijd en broering dat door de kracht Uws Heiligen Geestes de wederzijdsche broederlijke liefde gevoeld worde. Neem allen toorn en bitterheid weg en vermeerder in ons den zin voor waarheid en billijkheid bij ons onderling verkeer, om der wille van onsen Heere Jezus Christus, uwen Zoon“.

Om Christelijken, broederlijken zin te bevoor-